

10.09.2019.

“Lēmumu pieņemšanas atbalsta rīka izstrāde vēja bojājumu riska mazināšanai bērza un apses mežaudzēs”

(Nr. 1.1.1.1/18/A/134)

Realizēts pētījuma pirmais posms

Vētras (galvenokārt ārpustroskās zonas ciklonu vētras) ir nozīmīgākais mežaudžu bojājumus izraisošais faktors Ziemeļeiropā. Atsevišķām koku sugām (kā egļe) pēc vētrām raksturīgi arī plaši sekundāro bojājumi, ko izraisa dedrofāgo kukaiņu masveida savairošanās vētrā novājinātos kokos. Lapu kokiem šādi bojājumi ir mazāk raksturīgi. Taču tas nenozīmē, ka tos vētrās nākotnē neietekmēs vairāk – ja esošajos klimatiskajos apstākļos vētras visbiežāk skāra lapu koku bezlapotā stāvoklī, tad nākotnē tas vairāk notiks lapotā stāvoklī – tātad situācijā, kur tiem ir liels vainaga virsma laukums un augstāks smaguma centrs.

Koku sugām dažāda izturība pret bojājuma veidiem: izgāšanu vai nolaušanu. Konstatēts, ka bērzs ir mazāk izturīgs pret izgāšanu nekā priede (Peltola *et al.* 2000). Līdz ar to pētījuma ietvaros nozīmīga vērība veltīta tā sakņu sistēmas vērtēšanai; pētījuma pirmajā etapā ievākti dati par koku sakņu sistēmu (attēls).

A

B

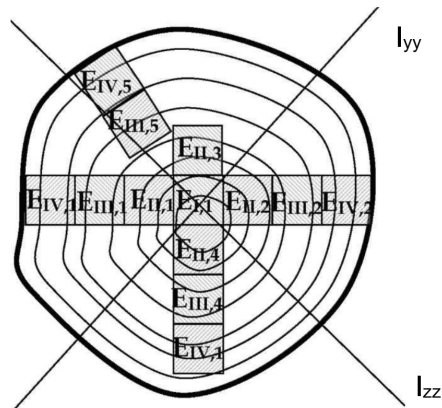
Atrakta bērza (A) un apses (B) sakņu sistēma

Pētījums ietvaros nozīmīgāk ir raksturot tos apstākļus, kuros ir lielāks vēja bojājumu apjoms (varbūtība). Ņemot vērā, ka mežaudzes ar augstumu līdz 10 m ir ļoti maza šo bojājumu varbūtība (Peltola *et al.* 2010), sākotnēji izvēlēti un vērtēti lielāku dimensiju koki. Ņemot vērā, ka Latvijā pēc 2005. gada vētras laikā nebija sasalusi, teritorijās ar augstāko vēja ātrumu brāzmās priedes audzes bija ievērojami mazāk bojātas nekā bērzu audzes un ka mežaudzes uz

kūdras augsnes bija daudz vairāk bojātas nekā audzes uz minerālaugsnēm, paraugkoki izvēlēti primāri šādos apstākļos.

Jau iepriekš veikti pētījumi liecina, ka lielāki bojājumi mežaudzēs uz kūdras augsnēm, visticamāk, ir saistīti ar seklu sakņu sistēmu, kas ietekmē koku stabilitāti (Nicoll & Ray, 1996). Pētījumos Somijā arī nozīmīgākie vētras bojājumi konstatēti mežaudzēs uz kūdras augsnēm (Zubizarreta-Gerendiain *et al.* 2012).

Vētras ekonomisko ietekmei nosaka arī sabojātās koksnes īpatsvars, tādēļ, lai raksturotu potenciālo koku izturību, ievākti un sagatavoti koksnes paraugi no izvēlētajiem paraugkokiem, izvēloties tos dažādās koka šķērsriezuma vietās (attēls).

Paraugu izvietoējuma principālā shēma koka šķērsgriezumā

Tāpat koksnes paraugi ievākti no diviem atšķirīgiem augstumiem stumbrā. Tie sagatavot koksnes stiprības vērtēšanai, kas tiks veikta pēc tam, ka būs noslēgts ārpakalpojuma līgums.